

**Тема: Число іменників. Іменники, що мають лише форму
однини або множини.**

Дуже важливою граматичною категорією іменника є число. Неправильно визначивши число іменника, ви не зможете побудувати граматично правильне речення.

Іменники мають два числа: однину й множину.

Іменники в однині можна співвіднести із займенниками **він, вона, воно або поєднати із **цей, ця, це**: цей світ, ця громада, це листя, це коріння.**

Іменники в множині можна співвіднести із займенником **вони або поєднати із **ці**: ці дерева, ці корені, ці ножиці, ці Карпати.**

**Однина й множина іменників звичайно різняться між собою закінченнями:
будинок — будинки, вікно — вікна, дорога — дороги.**

Проте в іменниках середнього роду на -я (змагання, сузір'я) закінчення в обох числах збігаються. Число цих іменників визначаємо, орієнтуючись на слова, що стоять при них:

змагання триває — змагання тривають, далеке сузір'я — далекі сузір'я.

Іменники, що вживаються тільки у формі однини

З абстрактним значенням

- **Назви якостей, властивостей із суфіксами – *изн-, -ість,- от-, -ин-, -інь-, -ов-, -ність-*:**
білизна, чеснота, сліпота, пильність, далечінь, добродійність, давнина, глибина, височінь, схильність, активність.
- **Назви дій, станів, процесів, результату дії із суфіксами *-анн-, -енн-, -цтв-, -б-, -л-*:**
піднесення, покликання, виробництво, молитва, лічба, торгівля.

- **Назви емоційних станів:**
смуток, любов, печаль, гнів, журба.

- **Узагальнені назви господарської діяльності:**
тваринництво, рільництво, бджільництво.

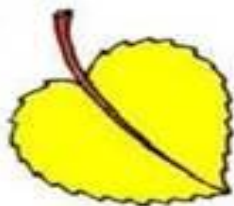
- **Збірні:**
*товариство, студентство, городина, сушняк, кіннота, професура,
ботвиння, комашня.*

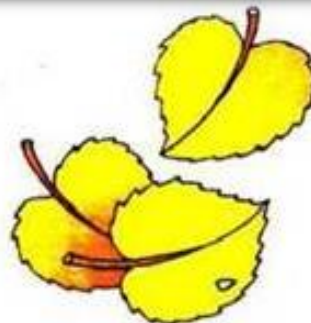
Збірні іменники – це іменники, які позначають сукупність однакових або подібних предметів, що сприймаються як одне ціле.

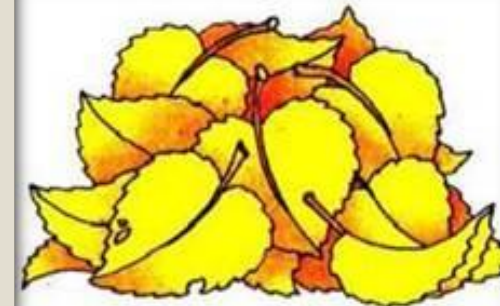
волосся, лушпиння, начиння, товариство, студентство, молодь, рідня, коріння, листя, мушва, малеча, деканат, коріння, гілля, квасолиння, гарбузиння.

однина
листок
(один предмет)

множина
листки
(чітко визначена кількість предметів — два і більше)

збірна назва
листя
(сукупність предметів — сприймається як ціле)

Вони означають не один предмет, а багато таких самих предметів і за значенням наближаються до форм множини, хоча мають тільки форму однини.

Тому слід уникати помилкових сполучень таких іменників з прикметниками у формі множини

Правильно	Неправильно
канцелярське приладдя	канцелярські приладдя
міцне коріння	міцні коріння
запашне зілля	запашні зілля

Будуючи речення зі збірними іменниками, треба особливу увагу звертати на число пов'язаних із ними слів. Якщо збірний іменник, який називає сукупність багатьох предметів, стоїть в однині, то й пов'язані з ним слова також мають стояти в однині:

**осіннє листя (а не осінні),
коріння проросло (а не проросли),
селянство — воно (а не вони),
молодь — її інтереси (а не їхні).**

Запам'ятай!

Іменники, що піддаються лічбі й мають форми однини та множини, до збірних не належать:

**хор,
група,
загін,
рота,
полк,
армія,
комісія,
команда,
ансамбль**

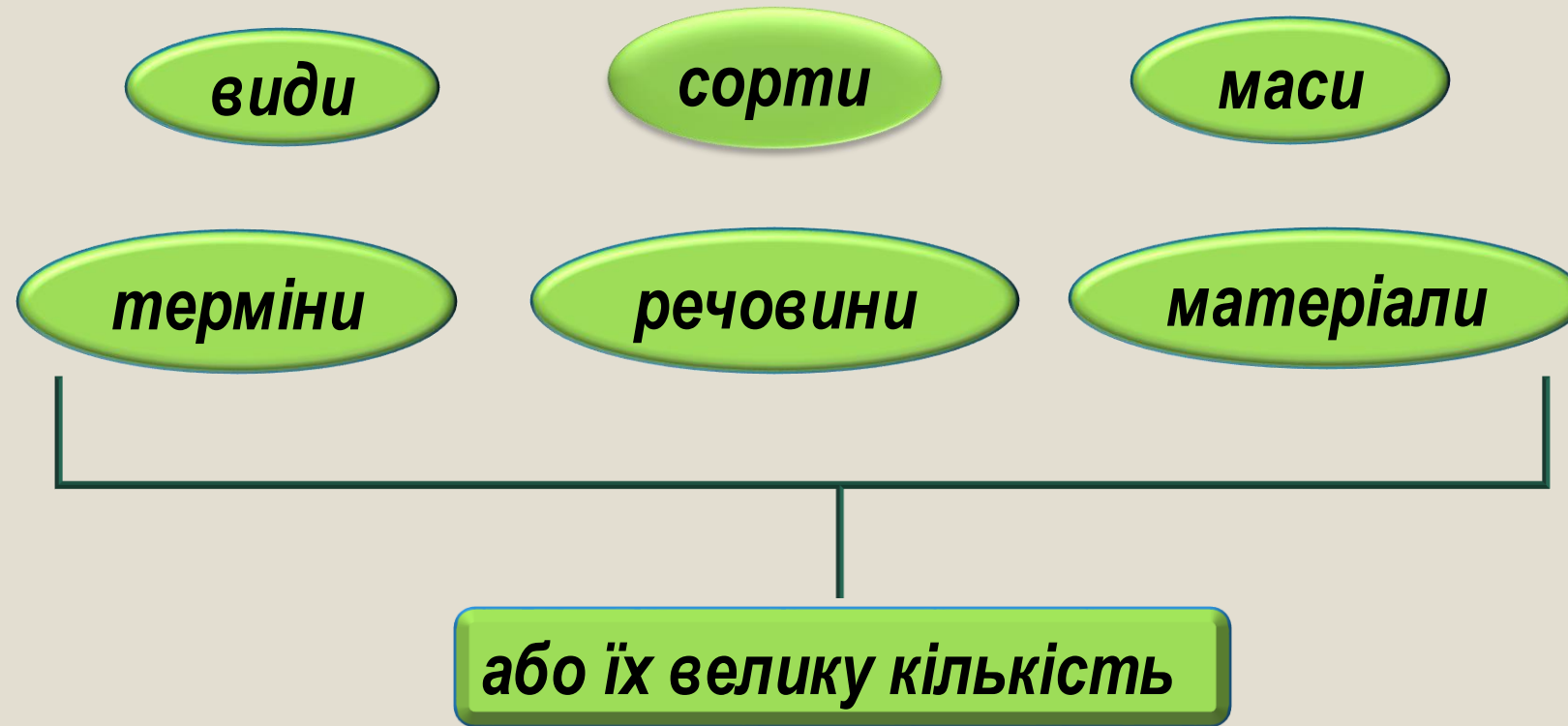

**екіпаж,
клас,
колектив,
ескадрилья,
табун,
згряя,
стадо,
череда**

- **Із речовинним значенням:**
срібло, молоко, борошно, водень, скло, фосфор, чорнило, віск.

Деякі іменники з речовинним значенням, що мають форму тільки однини, можуть означати:

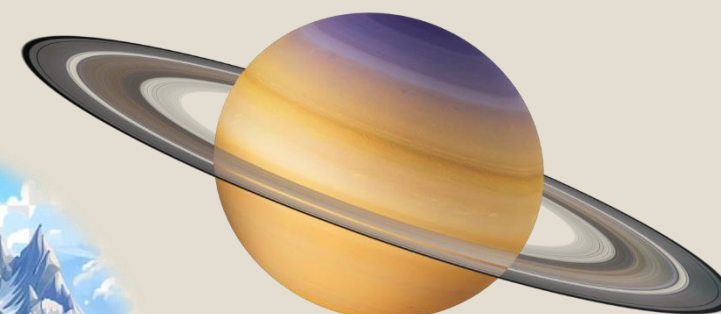
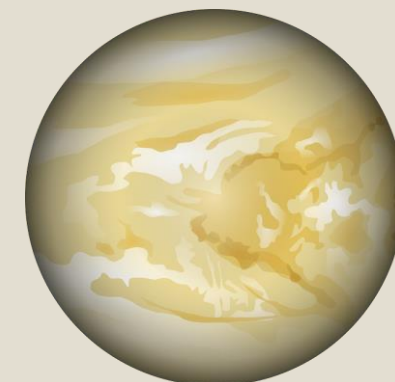
Тоді їх вживаємо в множині: мінеральні солі, фруктові соки, цілинні землі, ефірні масла, мінеральні води, весняні води, великі сніги, неосяжні пшениці, безмежні жита, сипучі піски, шуми й болі в серці.

- **Назви овочів, ягід, збіжжя, трав:**
пшоно, жито, лепеха, морква, смородина, сорго.

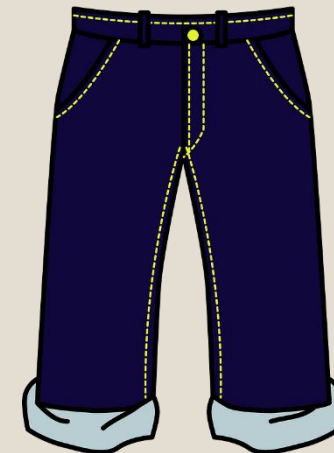
■ **Власні назви:**

**Дмитро, Сидоренко, Сірко, Дністер, Буг, Україна,
Памір, Харків, Венера, Марс**

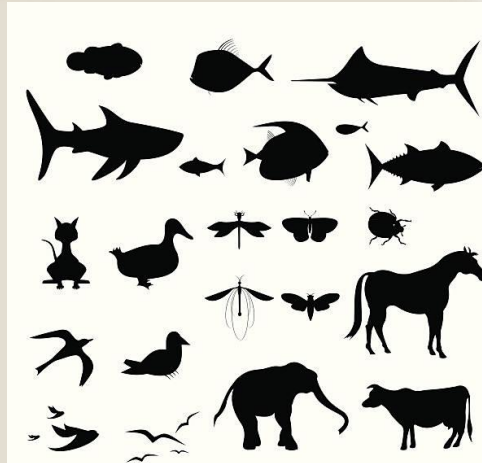

Іменники, що вживаються тільки у множині

- Назви предметів, парних за своєю будовою:
ножиці, сани, ворота, штани, бриджі, челюсті, окуляри, двері
- Назви знарядь праці та домашнього вжитку:
вила, граблі, обценьки, ночви, ваги.

- **Речовини, матеріали в сукупності:**
дрова, дріжджі, висівки, вершки, консерви, макарони.
- Назви **родин** рослин і тварин:
злакові, зонтичні, хребетні, яструбині.

- **Назви дій, станів, почуттів (переважно із суфіксом -ощ):**
лінощі, веселощі, мудрощі, заздрощі, пахощі.
- **Деякі збірні назви: люди, діти, кури, гуси, меблі.**
- **Грошові суми, кількісно не окреслені: гроші, фінанси.**
- **Проміжок часу: будні, канікули.**

- **Деякі власні географічні назви:**
 - Черкаси, Суми, Карпати, Альпи, Осокорки
- **Народні свята та обряди, процеси, ігри:**
обжинки, заручини, жнива, переговори, заробітки, шахи, жмурки

З метою узагальнення форма однини може бути вжита замість форми множини:

**В усі часи українська жінка дивувала своєю силою й незламністю
(з газети «Україна молода»).**

Множинні іменники реального значення однини або множини набувають за допомогою числівників:

одні двері — двоє дверей, одні ножиці — троє ножиць.

Розподільчий диктант. Розподіліть подані іменники на групи: 1) ті, що мають форми однини і множини; 2) тільки однини; 3) тільки множини.

Зілля, картоплина, піхота, щипці, пожежа, двері, іржа, погода, чоловік, людство, кожух, професура, Запоріжжя, золото, морква, бадилля, ножиці, черевики, люстерко, радість, мелодія, сани, звук, пригоди, Степан, заручини, горох, листя, штани, Карпати, вибори, олівець, ластівка, гордощі, гроші, вода, ліхтар, темнота, трембіта, лірник, сніг.

Прочитайте. Вкажіть, від яких іменників можна утворити форму множини. Обґрунтуйте свою думку.

Каміння, сум, хліб, студентство, бджола, жінка, камінь, океан, жіноцтво, пісок, взуття, ворота, ворона, олія, милосердя, погода, питання, дріжджі, людство, людина, бадилля, реалізм, роман, вибори, вимога, підручник, колиска, Харків, ліхтар, зупинка, квасолиння, відгомін, радість, кіннота, іменини.

Прочитайте речення. Визначте число виділених іменників. Чи можуть ці іменники мати паралельну форму?

1. Попереду, десь зовсім близько, впоперек шляху, синіло небо, позаду в просторих низинах на кілометри розкинулись плавні своєю клубкуватою, рябою від сонця, ніби зернястою зеленню (О. Гончар).
2. За гречками знову захвилювались дорідні жита, а ось у долині полягали снопи, як воїни (М. Стельмах).
3. Співи, танці, жарту, ігри в горюдуба, довгої лози, нелина, жмурки, гра на сопілці, ріжках, гусях, грім бубнів, різні витівки і пустощі — чого тільки не набачилася й не наслухалася темна, таємнича купальська ніч, що здавалася ще темнішою і таємничішою від могутніх спалахів золотистого полум'я, крику наполоханих сов та ухканні лісовиків і русалок у непролазних нетрях і хащах предковичного лісу (В. Малик).
4. Шляхетська аристократія, вважаючи гуртківців зрадниками дворянського стану, зненавиділа їх, а надто Антоновича як провідника антишляхетських ідей (О. Киян).
5. Мені здається, що торг винами тутечки пішов би непогано (І. Нечуй-Левицький)